Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 42, Ekim 2019, s. 300-309

ISSN: 2149-0821 Doi Number: <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.37807>

Dr. Fevziye ALSAÇ

Milli Eğitim Bakanlığı

Fevziyealsac_23@hotmail.com

HAYAL ŞEHİR ŞİİRİNDE OTANTİK OLMA BAĞLAMINDA İMAJLAR

Özet

Yahya Kemal Beyatlı, Türk edebiyatında İstanbul'un kültürel dokusunu otantik olma bilinciyle tematik bir güç olarak işleyen şairlerden biridir. Otantik olma kimliğinde, mekân üzerinden görselleşen derinlikli imajlar, millî değerleri ve atalar kültürünü canlı tutan bir işleve sahiptir. Şair, hayal şehirde canlanan imajları manevî iklimiyle geleneksel imaj kalıplarıyla içselleştirir. Otantik olma bilincinde mekân, sosyal ve kültürel bir formla vatan ve millet olma ülküsünü taşır. İstanbul ve Üsküdar semti ayna metaforuyla şairi canlı bir mekânda anılara ve kültürel belleğe yolculuğa çıkarır. Hayal Şehir şiirinde anlatıcı mekânın kendisi üzerindeki yoğun, yayılğan, dinamik ve geleneksel imajlarını ortaya koyar. Üsküdar semti Türk tarihinin ihtişamıyla nostaljik bir mekândır ve nostalji özlenen yaşanmışlık içeren mutlu anılar belleğidir. Üsküdar semti biyografik öyküsüyle İstanbul'u temsil etme ve Türk soyunun şanlı tarihine tanıklığıyla şairin ilham kaynağıdır. İstanbul'un Yahya Kemal'deki anlamı 'hayal şehir' imgesiyle otantik kimliği açan/yayan bir mekân imajıdır. Çalışmada Hayal Şehir şiirinde imajlarla ortaya konan otantik olma bilinci yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Hayal Şehir, otantik olma bilinci, mekân, imaj.

IMAGES IN THE CONTEXT OF AUTHENTIC IN DREAM CITY POETRY

Abstract

Yahya Kemal Beyatlı is one of the poets who treat the cultural texture of Istanbul as a thematic force with the consciousness of authenticity in Turkish literature. In the identity of

being authentic, it has a function that keeps alive the deep images, national values and ancestral cult visualized through place. The poet internalizes the images revived in the dream city with the spiritual climate and the traditional image patterns. In the consciousness of being authentic, the place carries the ideal of being a homeland and nation with a social and cultural form. Istanbul and Üsküdar districts take the poet on a journey to remembrances and cultural memory in a lively place with a mirror metaphor. In Dream City poetry, the narrator reveals his intense, pervasive, dynamic and traditional images on the place itself. Üsküdar district is a nostalgic place with the splendor of Turkish history, and nostalgia is a memory of happy remembrances with longed experiences. The district of Üsküdar is the inspiration of the poet with his biographical story, representing Istanbul and witnessing the glorious history of the Turkish lineage. The meaning of Istanbul in Yahya Kemal is the image of a place that opens / emits an authentic identity with the image of a 'dream city'. In study, the consciousness of being authentic is put forward with images in Dream City poem.

Key words: Dream City, consciousness of authenticity, place, image.

GİRİŞ

Türk şiirinin güçlü sembolisti Yahya Kemal'in en çok işlediği tema İstanbul ve bu mekânın kazandığı geleneksel sembollerdir. Yahya Kemal, İstanbul'a olan aşkını; sözcüklerle yeni bir yaratım eylemi olan sembolik dilin imajlarıyla anlatır. İstanbul birçok şair için ilham kaynağıdır ama Yahya Kemal'in İstanbul aşkını farklı kılan yön onun aşkını anlatış biçimidir. İmaj, sözcüklerle öznel eylemler ve duyular yaratmadır. Yahya Kemal'in 'Hayal Şehir' şiirinde sembolizm akımının gizemli anlam dili; şairin iç dünyasına ait imajlarla örülür. Bu şiirde şairin sanat hayatının yapı taşları olan hayaller ve İstanbul mekânı yoğun ve yayılğan imgelere dönüşür. İmajları/imgeleri içeren söz sanatlarını yorumlamak ve gizli anlama ulaşmak okuyucuya bırakılır. Şair duygularını sembolik dil aracılığıyla yarattığı imajları görsellik ve derinlik metaforuyla otantik temalara dönüştürür. İstanbul, Osmanlı tarihinin ihtişamını yansıtan bir nicelikte sunulur. Üsküdar hayal şehir imajıyla tarihi dokuyu kültürel bellekte saklar. Üsküdar semti şehrin fethine tanıklık ederek otantik dokunun zirvesine çıkar. İstanbul, tüm dünya medeniyetlerinin hayran olduğu vesahip olmak istediği eşsiz bir şehirdir. Üsküdar'dan maziye izlemeye başlayan şair, ecdadı dünün içinde bir gezintiyle bugünde otantik değerlerle anlatır. Üsküdar şiirde kullanılan yoğun imajlarla siyasî, sosyal ve kültürel hayatın panoraması konumundadır. Çalışmada Yahya Kemal Beyatlı'nın Hayal Şehir şiirindeki otantik imajlar yorumlanacaktır. Bu bağlamda İstanbul'un şairin imaj dünyasına ayna tutan otantik değerler içeriği incelenecektir.

1. Yahya Kemal Beyatlı'da İmaj ve Mekân

İmaj; yazarın/şairin eserine derinlik kazandırmak için duygularını/düşüncelerini öznel olarak işlemesi ve daha açıklayıcı bir dil kullanmasıdır. "Yunanca, meta: öte, aşırı ve pherin: taşımak, yüklenmek sözcüklerinin birleşmesi ile oluşmuş bir kavram olan imge (metaphor, metafor, metafora), 'öteye taşımak' anlamına gelir" (Durmuş 2011: 746). İmaj dilin yaratımıyla günlük dilden ayrılan özel bir kullanımdır ve sembolik göstergelerle yaratılır. "İmaj, dilin günlük düzeni içerisinde ona söz olma vasfını kazandıran en önemli unsurdur. Sanatın büyüğü dünyasında yer alan güçlü şairlerin mutlaka güçlü bir imaj dünyası vardır" (Özcan 2003: 116). Hayal, zihinde tasarlama ve yaratma eylemiyle öznel duyuların yaratım evrenidir. İmaj/imge,

yazarın kullandığı kelimeler ve söz sanatları vasıtasıyla okuyucusunun zihninde çeşitli hayaller yaratmasıdır. “Buna örnek olarak sıfat ve isim tamlamalarından oluşan imaj kültürünü de verebiliriz. Nesnenin zihindeki genel tasarımı olan imajın oluşmasında görsel, işitsel ve diğer algı biçimlerinin yanı sıra zihinsel algının da önemli bir rolü vardır” (Özcan 2019: 6). İmaj/imge yaratma sürecinde zihinsel tasarımla nesne-anlam birlikteliğine görüntü kazandırma ve görüntüyü canlandırma olgusu hâkimdir. İmaj çiziminde somut duyular soyut duyulara ayna tutarak zihinsel içeriği/yaratımı görünür kılar. Şiir türünde birçok imaj tekniği kullanılırken yoğun imaj/imge kullanımı daha yaygın bir kullanıma sahiptir. Yoğun imaj/imge kullanma minyatür inceliğinde, resme benzeyen, görsel yönü ağır basan tarihî ve kültürel bilinç açısından önem taşıyan değerleri kapsar ve yansıtır. (Korkmaz 2002: 296) İmaj/imge kelimenin gerçek anlamından yeni bir aktarım/üretim sağlama/dönüştürme esasına dayanır. Şair, hayal dünyasının kodlarını şiirin ilmekleri olan sözcüklere nakşeder. “Çünkü kelimelerin duygusal ve düşünsel değerleri vardır” (Özcan 2019: 9). Sözcükler dönüşümlerle sürekli kendini yineler; yeni bir görüntüye bürünerek temelde aynı mecraya akar. Gölge ve görüntüler sızma/yansıma işleviyle hayallerle/arzularda imaj/imge tasarımıdır. Sanatçının imge oluşturma biçimi dünyayı algılama tasavvuruyla bağlantılıdır. Şair, yoğun ve dinamik imajlarla otantik kimliği bilinçli olarak vurgular ve imajlar bu ülküyü anlamlandırma bağlamıyla sembolik dili içerir. Mekânın tasviri şairin İstanbul’un otantik dokusuyla hayallerini içeren imajları yansıtır. Kullandığı imajlarla mekânın, millî kimliği ve kültürel değerleri besleyen ve büyüten dokusunu montajlayarak kullanır. Yahya Kemal’in kullandığı imajlar otantik bir bağlamla millî şuurdan beslenen geleneksel, ruha açılan, dinamik ve yayılğan imajlar şeklinde görülür.

Mekân, fiziksel bir somutlukla birlikte ruhsal dokusuyla soyut imajları/ingeleri barındıran anlamlar üreten bir kavramdır. Mekân, içinde yaşanan çevre/atmosfer olmakla birlikte ait olma bağlamıyla otantik kimliğin göstergesi olan bir ruha ve derinliğe sahiptir. Yahya Kemal’in mekâna bakış açısı, mekân-zaman birlikteliğiyle otantik olan değerleri içermeye ve iletme işlevini üstlenir. Yahya Kemal için mekân mevcudiyetiyle/varlığıyla bir ruha sahiptir. Otantik değerleri biriktirme ve aktarma işleviyle mekânların hafızaları vardır. Yahya Kemal Beyatlı’nın şiirlerinde mekân nostaljik olan anılar belleğini canlı tutar. Nostaljik mekân/ev, otantik olan kültürel kodları taşıma işleviyle bugünde dün/bugün/yarın zaman süreçlerini ifade eden mutlu anılar belleği olarak canlı bir imajdır. İstanbul’un eski semtleri yaşanmışlık anlamında zaman kavramıyla kültürel dokuyu yoğun ve yayılğan imgelerle sunar. Mekân, tarihin yaşandığı haliyle düşünülür ve sunulur; tema nostaljik bir imgeleme okuyucuyu/dinleyiciyi otantik olma bilincinin temel unsurlarından olan tarihe ve kültürel belleğe götürür. Mekân, kültürel belleği canlı tutma rolünü üstlenen bir statüye sahiptir. Yahya Kemal Beyatlı, İstanbul’a olan aşkını birçok şiiriyle somutlaştırır. Mekân psikolojik ve sosyolojik alan/uzam değeriyle atalar kültürünü muhafaza eder. Şair bu bilinçle mekâna/İstanbul’a aşkını ilan eder. Genişleyen mekân açar bir kavram haline gelir. Mekânın içindeki insan biyografileri yaşanan/sonsuz açılan otantik temaları ortaya koyar. Mekânlar üzerinden tecrübeler ve yaşanmışlıklar biyografik hikâyelerle sunulur. Kayıp zaman dilimleri görselleşerek metaforlarla açığa çıkar. Akıllı zorlayan metaforlarla zaman ve mekân sınırsız ve genişleyen özelliklerle sunulur. Zamanları ve mekânları aşan nostaljik bir anlatımın süreklilik ve akış içinde sunumu bu durumun bir göstergesidir. Beyatlı, mekânın hafızasında bulunan siyasî ve kültürel dokuyu kendi iç dünyasında nesne-anlam ilgisiyle yorumlar. Şair, anlatının kahramanı olarak kullandığı imajlarla metnin içine/mekânın ruhuna girer ve hazineyi arar. Bir beden olan mekândan ruhu temsil eden otantik değerler dünyasına geçer. “Mitos’un, anlatı

ormanının cazibesine kapılan okuyucu gölgenin yurdunda şairin ayak izlerini kaybeder” (Özcan 2019: 3). Şair kendi iç aydınlığında imajların sunduğu mekânda hayal şehir olarak kurguladığı metaforunda köklü ve şanlı olan mutlu anılar belleğinde dolaşır. Geçiş metaforunu İstanbul’un nostaljik değerlerini bünyesinde fiziksel ve ruhsal mekân olarak koruyan eski semtler sağlar. Şehirlerin/mekânların bir ruhu olduğunu düşünen şair, bu durumu orada yatan ataların varlığına ya da o mekânın tarihsel geçmişine bağlar. Üsküdar semtindeki canlı ruh, gün gün İstanbul’un fethini seyrettiği ve fethi takiben “yüz bin meleğin” bu şehre doğru uçtuğunu görerek “asırlarca, hayalinde bunu” sakladığı için sonsuza uzanan bir konumla betimlenmiştir. (Yivli 2009: 692). İstanbul’un eski semtleri, kültürel mozağin otantik ruhuyla bir bütünlük ve bileşim halindeki özel mekânlarıdır. Mekân imajların/ingelerin görselleştirilmesiyle yineleme ve tekrarlarla otantik kimliğe bağlı değerleri aktarır. Somut bir değer olan mekân soyut olan duyguların canlı bir tanığı ve imaj görüntüsü olarak ifade edilir. Hayal Şehir imajı mekân üzerinden otantik kimliği sembolize eden nostaljiyi/eve dönüşü yaşamadır.

2. Hayal Şehir ve Otantik İmajlar

Hayal görüntünün içselleştirilmesi ve tasavvur edilmesidir. Şiirin ismi şairin imaj dünyasının anahtar kelimeleri olan; hayal ve İstanbul’dur. Şair, sanat hayatı boyunca bu büyümlü mekânın çağrışımlarını imajlar halkasına dönüştürmüştür. Hayal Şehir şiiri şairin hayal dünyasının derinliklerine iner; aldığı malzemeyi şifreleyerek görüntüye taşır ve çözümlemeyi okuyucuya bırakır. Üsküdar eski bir semt oluşuyla geleneği yaşatan ve yansıtan bir statüye sahiptir. Hayal etme Yahya Kemal şiirinde metaforların güzelliğine ve dilin ustalığına yansır. Bu yüzden şiirin adı yayılgan bir imajla Hayal Şehir ismini taşır. Tek bir mekândan tüm İstanbul’a ve tarihe yolculuk hayal edilir. Üsküdar, kültürel, sosyal ve siyasi kodları barındıran otantik imajların aynasıdır. Millî kimlik ve toplumsal varoluş alanı otantik olma bilincidir. Yahya Kemal mekân üzerinden yarattığı otantik bilinçle insanı/toplumu kendine/kökenine aşına olmaya davet eder. Yazar, belli bir noktadan geniş bir mekâna yoğun imajlar kullanarak atalar ruhunu taşıyan kültürel kodları hayal eder ve tüm benliğiyle bu coşkuyu yaşar. Şiirde uzak geçmişi yakınlılaştıran kültürel kodlar gelenek olarak korunur. Şairin, derinlerden hissettiği millî bilinç ve otantik kimlik İstanbul mekânıyla bilince taşınır. Sözcüklerle hayal/imaj dünyasını kişileştiren şair, İstanbul’a, Türk tarihine vatan ve millî değerlere olan aşkını ilk yerleşim alanları olan eski semtlerin otantik kimliğiyle verir. Tepeden bakarak şehri kendine özgü yoğun imajlarla genişletir ve otantik değerleri taşıyan uhrevî dünyayla bütünleşir. Gelenek ve tarih eski ve yeni aynı değerlerin aktarımı için hayal etme noktasında buluşur. Hayaller, Yahya Kemal’in ilham perisidir; çünkü ona göre “İnsan hayalleri olmadan yaşayamaz.” Şair, bu söylemi eserlerinde imaj dünyasından geleneğe dönüşmüş olarak kullanır. Hayal Şehir şiiri öncelikle okuyucuyu dinleyiciyi reel dünyadan kopup derinlik içeren yoğun imajların anlam dünyasına çağırır.

Git bu mevsimde, gurub vakti, Cihangir`den bak!
Bir zaman kendini karındaki Rüyaya bırak!

Şair zaman olarak gurub vaktini seçer; akşamın renk cümbüşü, gün batımı, güneş batarken ortaya çıkan belirsizlik durumu, duyguların ve hayal dünyasındaki mutluluğun ifadesidir. Gece/akşam onun şiirlerinde hayal etmenin ilhamını ve zamanını taşır. Yahya Kemal’in şiirinde “mekânı yaşamının, mekânı temaşa etmenin özel zamanları vardır. İlkbahar,

güz, akşam ve onun uzantısı olan gece; mekân-zaman ilişkisini oluşturan önemli birimlerdir.” (Yivli 2009: 691). Görüntüye bakan ve kendini bu resmin içine bırakan şair dinamik bir imaj seçer. Dinamik imajlar/imgeler hareketli canlı bir kimlikle eylemsel bir alan oluşturur. Üsküdar atalar ruhunu canlı tutan kadim bir bilgelik ve dekor sunar. Toplumu/milleti Üsküdar’ın sükûnetinde ruhsal/uhrevî bir iklime çeken hayal vaktini keşfederek bu anın ilham veren dokusunu hissettirir. Cihangir’den bakıp sessizliğin içinde kendini köklü maziyle sonsuz bir huzur içinde bulur. Şairin bilinçaltına yolculuğu mevsimlerin döngüsü ve kendine has özellikleriyle işlenir. Hayal etme imajı bakmak, görmek ve manzaranın ışık demetleri içinde maziye, otantik anlara ve kültürel değerlere dönüş üzerinedir. Boyut değiştiren şair, reel dünyadan imaj dünyasının sunduğu metaforla tarih içinde yolculuğa başlar. Eyleme geçen şair, Cihangir’e akşam üstü gerçekleştirdiği yolculuğu ritüel anlamda içselleştirir ve özel bir anı seçer. Tepeler, yüksek yerler olması özelliğiyle manevî iklime sahip bölgelerdir ve insanın kendisiyle yalnız kalma alanıdır. “Şair, bir gezgin gibi semtleri dolaşmanın yanında kimi zaman da tepelere çekilir. Tepeden, uzaktan bakarken perspektif genişler, zira Yahya Kemal geniş perspektifi sever” (Yivli 2009: 688). Görüntünün içinde yeni bir manzara yaratır; ritmi dinleyerek görüntünün sesini, ışığın söylediklerini imgeleştirir. Karışık renklerin içinde onu hayallerinin içselliğine alacak ışık renginin vaktini bekler ve sonra sessizliğin içinde kendisini kapıyı çalan rüyaya/hayale bırakır. Dış dünyadan/mekândan içe/manevî değerlere açılan yolculuk ilhamı imajlarla başlar. Rüya, öznel bir alandır içsel arzuların dışa vurumu, resmedilmesi ve görüntüyle sese dönüştüğü bir mekândır. Rüya/hayal dış dünyanın bunaltan baskısından kurtulup ruhun özgür olduğu öznel alanda rahatlamadır. Bu bölgede nesneler sembolik dönüşümlerle dillenir ve yeni anlamlar kazanır. Şiirin ilk beytinden itibaren yayılğan ve yoğun imgeler kendisine çıkış mecrası bulur.

Başkadır çünkü bu akşam bütün akşamlardan;
Güneşin vehmi saraylar yaratır camlardan;

Bu akşam tamlaması şairi özel bir ana götürür. Güneş gurup vaktinin kızıl rengiyle şaire saray imgesini düşündürür. İnsana özgü ruh dünyasını anlatmak için söylenilmiş bu imajda benzetme sanatıyla ışığın hayalleri inşa etmesine vurgu yapılır. Ruhsal mekânda yaşanan bazı duyguların özel anları vardır ve bu zaman dilimi bir başka zaman diliminde aynı duyguları yaşatmaz. Şiirin bu beytinde derinlikli bir imajla manasına bakıldığında ise şair İstanbul’un fethini seyrederek. Geçmiş izlemeye başlayan şair şimdide geçmiş hissettiği ayırıcı bir zaman diliminden bahseder. Eşiğe gelen yazar dış dünyadan aldığı görüntülerin kendisi üzerindeki etkilerinden bahseder. Dış mekânın ışıklarla sunulan dekoru şairi hayalin mekânına çağırır. Güneşin kuruntusu kişileştirmesiyle ruha ve zekâyâ ait imajlar birlikte kullanılır. Özel bir ana vurgu yapar ve hayaller mekânı saraylar yaratır. Gurub vakti güneşin kayboluşuyla belli belirsiz görüntüler ve renkler oluşur. Cam bu görüntünün dekorudur ve ışığı yansıtır. Şair ışığı, hayaller aksettiren renkleriyle yeni görüntüler mecra eden bir imajla kullanmıştır. Işık ve cam izlenimcilik akımındaki değeriyle şairde uyandırdığı görüntülerle kullanılmıştır; zekâyâ ait bir imajdır. Eline fırçasını alan şair, artık içsel mekânın imajlarını görüntülerini renklere dönüştürür.

O ilah isteyip eğlence hayalhanesine,
Çevirir camları birden peri kaşanesine.

Şair, gerçeğin içindeki ışık demetinde olmak istediği kendi hayal evindedir ve görüntünün değişimiyle bilinçaltına inmiştir. Yolculuğun ortak alanı edebî eserlerde görüntü

seviyesine çıkar. Masal bu türlerin ilk kökenlerindendir. Bu beyitte hayaller diyarı masal ülkesi ve masal dünyasının mensupları görünür. Cam şekil zemin ilişkisiyle yazarın dikkatini çeker. Akşam vakti karşıyı seyrederken bu mekân zemin, onu iç dünyasına götüren camın ışıkları ise şekildir. Cam, sihirli obje konumunda eğlence hayalhanesini yaratır ve atmosferin büyüğü devam eder. Yahya Kemal, bedensel olarak bulunduğu ortamda ruhsal yolculuğuna devam etmektedir. Kendi iç dünyasında yarattığı hayalhane mekânındadır. Eğlence hayalhanesi şiirin otantik değerleri içermesi yönüyle yayılğan bir imgedir. “Yayılğan imge, gerçek anlamda bu yaratıcı öz’ün derin ve örtük bir düzlemde açılmanmasıdır” (Korkmaz, 2002: 277). Orijinal bir yaratımla zekâyâ dönük bir imaj olan eğlence hayalhanesi ve peri kaşanesi şairin ilham kaynağını açılar. Her insan/şair kendi hayal dünyasının ilahıdır. Cam dekoratif sahnesiyle eğlence hayalhanesi tamlaması, perilerin sarayına köşküne dönüşür. Baktıkça derinleşen mana iklimi, görsel imgelerden yararlanarak yayılır. Masal dünyası, hayallerin sınırsız olduğu geniş bir mekândır. Masallar ortak bilinçaltının isteklerini ve arzularını bilince taşır. Şair masala özgü imaj seçimleriyle hayal dünyası ve reel dünya arasında otantik kimlik bağlamıyla millî ve kültürel değerleri mesaj olarak verir. Üsküdar-cam-ışık-tarih/hayalhane-peri sarayı-şanlı mazi yayılğan imgelerle birbiriyle ilişkilendirilir.

Som ateşten bu saraylarla bütün karşı yaka
Benzer üç bin sene evvelki mutantan şarka.

Katışıksız ateşten bu saraylarla Cihangir’den seyrettiği manzara içinde şair, otantik olan millî hafızaya ortak alana geçer. Şanlı tarihi hatırlatan üç bin yıl önceki görkemli şatafatlı doğuyu görür. Bir zamanlar batının hayranlık duyduğu doğunun üç bin sene önceki görüntüsü ışıklar arasından akseder. Doğunun eski ihtişamını hatırlar ve bu hayal bir ateş şeklinde şairi yakar. Ruha seslenen geleneksel bir imaj tablo oluşturma yönüyle yayılğan imgeye yaklaşır. Yayılğan imgeler değerleri ön plana çıkararak derinliğe ulaşır. Yaratıcı hafıza, cama akseden görüntülere manalar kazandırır. Atmosferde/iklimde bir bütünleşme ve yoğunlaşma egzotik mekânla kucaklaşma kendini mekânın/manzaranın içine bırakma yoğunlaşma ve derinleşme olarak yayılğan bir imajdır. Tablonun içinde derin bir mana iklimi yaratma yayılğan imgenin ayırıcı özelliğidir.

Mestolup içtiği Altın şarabın zevkenden
Elde bir kırmızı kaseyle ufuktan çekilen

Güneşin sarı rengi akşam vaktinde kırmızıya dönüşür. Yazar bu görüntüyü elinde kırmızı kadehiyle çekilen güneş şeklinde bir imajla kullanır. Güneş günün yorgun ve uzunluğunda kendinden geçmiş bir şekilde ufuktan çekilir. Divan şiirinin kalıplarından yeni bir imaj yaratan şair, mekânın içinden kişileştirme yoluyla Türk ve dünya tarihinde İstanbul’un fethine vurgu yapar. Güneşin batışı Bizans’ın hazine değerindeki İstanbul’u kaybetmesi ile ifade edilir. Somut bir mekânın içinden egzotik bir mekâna geçiş görülür. Yayılğan imge kullanan şair güneşin sarı ışığının kayboluşuyla İstanbul’un tarihine yolculuğa devam eder. Birçok imparatorluğun fethetmeyi arzuladığı bu mekân, kutsal sayılması sebebiyle de yoğun imge değerine sahiptir. Altın değerli bir madendir ve şarap nesnesiyle büyük bir sarhoşluk içindeki Bizans’ın kaybı olarak kişileştirilir. Altın rengiyle mest olan güneşin çekilişi Bizans’ın İstanbul üzerindeki hükümlerinin bitişini çağırıştırır. Ecdadın üç kıtaya yayılan büyüklüğü ve İstanbul’u alışı kırmızı kasesiyle giden güneşe benzetilmiş. Bizans için ihtişamın sona ermesi güneşin çekilişiyle eşleştirilerek aktarılmıştır.

Nice yüz bin senedir şarkın ışık mimarı
Böyle ma`mur eder ettikçe hayal Üsküdar'ı.

Üsküdar bir metafor şeklinde otantik kimliğin bilince yansımaları sağlayan imgesel mekândır. Şarkın ışık mimarı tamlaması ruha ve geleneksele açılan bir imajdır. Üsküdar semti sonsuz bir zaman dilimi ve mekân kavramı içinde Doğu'nun aydınlığı ve düzeniyle zihnin derinliklerinde akışlar sunar. Şarkın ışık mimarı Osmanlı'nın ihtişamıyla ve gücüyle mamur ettiği yerleri anlatır. Ayrıca ışık mimarı benzetmesi zekâyâ da hitap eden bir imajdır. Kendisine bu duyguyu yaşatan ışıkların aksine yakınlaşan şair, İstanbul'un fethiyle yüz bin senelik bir ülkünün gerçekleşmesine vurgu yapar. Hayal etmek dinamik bir imajdır şimdide geçmişi görme ve yaşama/yasatma arzusu şiirin tamamını kuşatır. Yahya Kemal şiirinde Üsküdar, fethetme edeni özel ve kutsal mekân imajıyla çizilir. Şairin, şiirlerinde bu semtin özel bir yeri vardır. İstanbul sevgisini açımlayan manevî havasıyla şairi hayallerinin mekânına bilinçaltının sesine götüren nostaljik bir mekândır. Şarkın ışık mimarı imajıyla Üsküdar bayındır bir görüntüye sahiptir. Bu beyitte nice yüz bin sene tamlaması geçmişe uzanmasıyla İstanbul'un fethini önemseyen ecdadı ifade eden ruha ait bir imajdır. Osmanlı İmparatorluğu İstanbul'u fethederek doğunun hâkimiyetini sağlamıştır. Üsküdar fethin tanığı olarak hayal dünyasına yansır ve Doğu coğrafyasının ışık mimarı olma özelliği kazanır.

O ilahın bütün ilhamı fakat anidir;
Bu ateşten yaratılmış yapılar fanidir;

İlahın ilhamı zekâyâ ait orijinal bir imajdır ve şair kendisine yaratma ilhamı veren hayallerini kişileştirir. İkinci dizede bir an hayallerin geçici ve uçucu oluşu karşısında bir kuşatılmışlık çizilir. İnsan bilinçaltı ve bilinç arasında bir çatışma yaşar. İlah, ilham ve yaratma arasında tenasüp sanatı vardır. Hayaller ateşten yaratılmış yapılara benzetilmiş ruhun derinleşen tablosu yayılğan imgeyle çizilir.

Kaybolur hepsi de bir anda kararmakla batı.
Az sürer gerçi fakir Üsküdar'ın saltanatı;

Şairin hayallerine dekor olan ışık metaforu azalmaya başlar siyah rengin yutuculuğu Üsküdar'ın şairi huzura taşıyan görüntüsünü zayıflatmaktadır. Şiirin kuruluşundan başlayan akşamın aydınlık vakti geceye doğru ilerlemektedir. Yayılğan imgenin etkisi devam eder. Güneş'in batıdan batışıyla karanlığın çöküşü de gerçekleşir. Kararmaya başlayan hava hayallerin aksini de bulanıklaştırmaya başlar. Kara/siyah ışığın kaybolmasına neden olur. Işığın kararmasıyla Üsküdar'ın saltanatı arasında benzetme yönüyle anlam ilgisi kurulmuştur. Osmanlı'nın ihtişamlı günlerinin bitişiyle karanlığın çöküşü arasında da uzak anlam ilişkisi kurulur. Şiirde imaj oluşturma başarısıyla "uzak ara unsurlar" (Özcan 2019: 4) mekân bağlamıyla yakınlaştırılır ve birbirini tamamlar. İstanbul'un şanlı mazisi ve ecdadın kutsal değerleri aradaki uzaklık kaldırılarak aynı tabloda buluşur. Tablonun seyri ve çağrışımları şairi her an içsel alanda hayaller evine çekmeye devam eder. Ruhun imajları geleneğe bağlı şekilde artar.

Esef etmez güneşin şimdi neler yıktığına;
Serviler şehri dalar kendi iç aydınlığına,

Mekân kişileştirilir üzülmaz, kaygılanmaz ihtişamdıktan sonra yıkılan Osmanlı Devleti mekâna işlenmiş tarihiyle anlamlar üretmeye devam eder. Yoğun imaj/imge derinleşir; serviler

şehri otantik kimliğin yayılmalılığıyla silinmeyecek hatıralar bırakır. Üsküdar'ın büyüü maneviyatında gizlidir. Serviler şehri İstanbul'un sembolü haline gelir. Bu sembol köken söylencesine aittir. Serviler şehri tamlaması güzelliğı ifade eden bir teşbih manasıyla kullanılır. Servi ağacı kışın da yaprağını dökmeyen bir ağaç türüdür. Güneşin aydınlığı olmasa dahi İstanbul kendi aydınlığını iç dekor ve aydınlatma özelliğıyle manevî havasından alır. Serviler şehri tamlamasıyla istiare yapılmış hem servi ağaçları hem de şehit evliya mezarları kastedilmiştir. Şehitlik ve türbeler içe dönüş alanlarıdır, bu zatların ruhlarının etraflarını aydınlattıklarına inanılır. İçe dönüşte manevî bir aydınlanma bağlamıyla otantik kimlik bilinci vardır. Osmanlının ihtişamlı günlerinin bitişıyle karanlığın çöküşü arasında da uzak anlam ilişkisi kuruluyor. Güneş ışık kaynağıdır ancak şair için şehitler mekânı bu şehir onların mezarları ve servi ağaçları ile manevî iklimle aydınlanır. Karanlık çökse de semtin ve İstanbul'un ihtişamı, otantik değerlerle geleneğe dönüşen/sönmeyen bir aydınlıktır.

Ezeli mağfiretin böyle bir ikliminde
Altının göz boyamaz kalbi kadar halisi de.

Ezeli mağfired iklimi tamlamasıyla geçmiş ve şimdi arasında güçlü bir bağ kurularak ruha ait geleneksel ve dinamik bir imajla Üsküdar'ın büyüleyici atmosferi tablo olarak aktarılmaya devam eder. İlim, bir sürerliliğı ifade eder. Şair, sonsuzluğun içinde bulduğı anın değerini altının kıymetiyle eşleştirir. Sonsuz bir bağışlanma ve af iklimi şair için yüceltilmiş bir metafordur ve göz boyamak deyimiyle birlikte altının kalbi alışılmamış bağdaştırmadır. Şair zekâyâ ait bir imaj kullanarak ışık kaynağının güneş olmadığını aydınlığı sağlayanın Üsküdar'ın manevî havası olduğı mesajını verir. Güneşin rengi sarıdır ve yaşam için ısı ve ışık kaynağıdır; bu beyitte ise şimdi de gerçekleşen aldatmacaya rağmen mekânın sonsuz af iklimi ruhsal imajına bağlanarak millî şuur etrafında otantik kimlik somutlaştırılmıştır. Tarih ve millet olma bilinci şairi yolculuğunda otantik olma ruhuyla tılsımlı bir güç olarak ele geçirmiştir. Göz boyamak bir aldatmacadır görüntünün onu yanıltmasına izin vermez atalar bilincini de içeren ezeli mağfired iklimi onu/şairi içsel aydınlığa ulaştırır.

Halkının hilkatı her semtini bir cennet eden
Karşı sahilde karanlıkta kalan her tepeden,

Halk/millet, otantik bilincin farkındalığıyla kökeni canlı tutarak her semti Cennet'e dönüştüren bir imajla ifade edilir. Halkının hilkatı tamlamasıyla millet kavramının önemini yoğun bir imaj olarak vurgular. Bu mekânı güzelleştiren Cennet'e benzeten içindeki insanlardır. Türk insanının erdemlerine soylu geçmişine, büyük kahramanlarına tanıklık etmiş bir mekân tasviriyle şiir, geleneksel değerleri aktaran bir yapıdan oluşur. Karşı sahilde karanlıkta kalan yeni semtlerdir; güzellik ise maneviyatı yaşayan, geleneksel semt imajındadır. Şimdi ve geçmiş arasında dinamik imajla gidip gelmeler sürer. Milli değerlerine bağlı Üsküdar şairin metaforik cennet imajıdır ruha ve zekâyâ hitap eden yayılmalı bir imajdır.

Gece birçok fukara evlerinin lambaları
En sahih aynadan aksettiriyor Üsküdar'ı.

Şiirin başından sonuna kadar ışık imajı Üsküdar semtinin değişmeyen bir özelliğıdir. Fukara evlerinin lambaları tamlaması ve ikinci dizede sahih ayna sıfat tamlaması arasında anlam ilişkisi kurulur. Şair Üsküdar'ın şahsiyetinde büyük Türk tarihinin coşkusunu ruhunda hissetmeye devam eder. "Gittikçe hızlanarak akan şiir, imajda bir girdabı andırarak kendi içinde son hızını kazanır ve derinleşir. İlgili imaj dibe doğru derinleşerek kaybolurken, bir yönüyle de

kendi görüntüsünü ve anlamını yayarak çoğaltır ve şiirin bütün sathına yayılır. Bu nedenle şiirinin en güçlü olduğu nokta imajın bulunduğu yerdir. Bu yer, şiirin içinde sabit değildir. Bazen başta, çoğunlukla ortada bazense sonda bulunabilir. Sanki bütün şiir o imajın kurulması için yazılmıştır” (Özcan 2003: 125). Yahya Kemal için hayal, vatan, tarih, özlem, İstanbul, Üsküdar imaj dünyasının otantik kimliğe açılan anahtarlarıdır. Ortak hafızanın değerleriyle millî bilince ulaşan şair büyük bir gurur yaşar. Aynanın ışığı yansıtması ve geceyi aydınlatan Üsküdar semti tarihi yoğun bir imajla görsele taşır. Işık-lamba sönmüş karanlıktaki bu köhne semti değerini ortaya koyan bir imajla aydınlatmaya devam eder. Yahya Kemal, geleneksel kalıp ve motiflerle örülü ruha ve geleneğe dönük imajlarla İstanbul’u izler; şimdi de geçmişi en derin duygularla hissedir. Üsküdar bu semtlerden en çok işlenen mekândır; çünkü şairimizin metaforla yaşadığı/izlediği büyük fethi görmüştür. “Üsküdar, mutlu bir düşü görenlerin, yaşayanların şehridir. İstanbul’un fethini gördüğü için vatanın her şehri onu imrenerek anar. Gözleri dolu dolu fethin tamamlandığını, İstanbul’un alındığını gören Üsküdar; aradan yüzyıllar geçmiş olsa bile hâlâ hafızasında o şen günü saklamaktadır” (Yivli 2009: 684). Üsküdar, geleneği yaşatma ve manevî değerleri bütünleştirme bağlamıyla atalar ruhunu yücelten ritüel mekânına dönüşür. Şair hayal etme eylemiyle otantik değerlerin yansıdığı ayna metaforu olarak karartı, gölge ve düşsel şuurla toplumu/nesilleri aynı ülküde birleştirir. Okuyucuya/dinleyiciye seyrettirdiği ve yoğun imajlarla sunduğu atalar ruhuyla şanlı mazide buluşarak köken söylencesi olan ortak hafıza kodları aracılığıyla nesiller arasında iletişim sağlar.

SONUÇ

Hayal etme imaj/ime yoluyla sunulan duyuş ve düşünüş formları, insanın kendini ifade ediş yoludur. Yahya Kemal’in imajlarında karartı, gölge ve ışık sızıntısı içinde bilinçaltına inme metaforuyla zihinsel yaratım süreci için zemin hazırlanır. Hayal Şehir şiirinde söylemsel bir mekân olarak kültürel kodları doğuran atalar ruhuyla özdeşim kurulur. Bu durum bir bakıma bir terapidir. Geçmişin anılarında kendini/tarihini bularak otantik kimliğin değerleriyle bütünleşme hazzı yaşanır. Üsküdar semti, ilksel bir izlekle mekânın otantik kimliğin göstergelerinden olan mutlu anıları yaşatma ve geçmişi canlandırma işlevini üstlenir. Üsküdar bir surete bürünür; şair kişileştirilen bu mekânda yakın bir dostuyla sohbet eder ve birlikte geçmişin manevî ikliminde dolaşırlar. Mekân yaşanmışlık ve atalar ruhuyla geleneksel olan köklü bir geçmişe sahiptir ve derin manalar barındırır. Görülen/bakılan ve imaj diliyle sunulan İstanbul ve Türk tarihidir. İstanbul, Türk siyâsî, sosyal ve kültürel hayatında tüm ülkeyi temsil eden bir mekândır. Millet ve vatan ülküsüne ait otantik kimlik değerleri bu mekânda anlamlar üreten bir birim olarak işlenir. Üsküdar geleneği ve yaşanmışlığı; bellekte saklama, hatırlatma, yerleştirme özelliklerine sahiptir. Eskiye/maziye/tarihi kendi iç dokusunda saklar. Yahya Kemal Beyatlı’nın imaj dünyasını ortaya koyan birçok şiirde olduğu gibi bu şiirde de ruh penceresinden aynaya yansıyan duygu dünyası üslubuyla başarılı bir şiir ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

Beyatlı, Yahya Kemal (2018). **Kendi Gök Kubbemiz**, 47. baskı, İstanbul: İstanbul Fetih Cemiyeti Yayınları

Durmuş Mithat (2011). **İmge-Sembol Kavramlarını Yorumlama Projesi ve Melih Cevdet Anday Şiirlerinde İmge**, Turkish Studies, Volume 6/3, Summer, (745-762)

Korkmaz, Ramazan (2002). **İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı**, Ankara: Akçağ Yayınları.

Özcan, Tarık (2003). **Şiir Sanatında İmajın Yeri-Önemi ve Bunun Cemal Süreya'nın Şiir Dünyasına Uygulanması**, Fırat Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, C. 13, S.1, (115-136)

Özcan, Tarık (2019). **Derin Algı ve İlhan Berk Şiiri**, Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Science, Yıl: 6, Sayı: 38, Haziran, (1-9)

Yivli, Oktay (2009). **Yahya Kemal'in Şiirinde Mekân**, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, C: XCVII, S: 696, Aralık, (680-694)